

# Tanuljon tárogatót minden magyar!



A «Wagner»-féle tárogató-iskola nemcsak tárogatóra, hanem kottára is megtanít minden zenekedvelőt vagy kezdőt a legrövidebb időn belül. Ügyes példákkal magyarázza az iskola miként kell kottát olvasni és tárogatózni úgy, hogy tanítója egyáltalán nincs szükség és mégis gyorsan tanulunk. A «Wagner»-féle tárogató-iskola gyönyörű magyar népdalokat, újabb magyar és régi kurucz dalokat tartalmaz, többek között:

Csillagtényes nyári éjjel,  
Messze mentél, nagyon messze,  
Cserebogár, sárga cserebogár,  
Ha majd egyszer a siromon,  
Vallomás,  
Három hervadt rózsza,  
Fürdik a holdvilág,  
Kék nefelejts,

Ugy még sohasem volt,  
Ocskai brigadéros,  
Hoffmann meséiből,  
Eredeti Rákóczi nóta,  
Bordal a „Bánk bán“-ból,  
Bihari kesergője,  
„Tosca“ operából,  
Zsindelyezik a kaszárnya,

Leszopom a jó bort, stb. stb.

A «Wagner»-féle tárogató-iskola gyönyörű ábrákkal, nagy alakban, finom kivitelben, csekély 6 koronáért kapható minden papír-, könyv- és zeneműkereskedőnél, vagy a kiadónál

# W Á G N E R

országszerte elismert elsőrendű magyar  
hangszer- és beszélőgépek nagyáruháza

## Budapest, VIII., József-körút 15. szám

Videki rendelésnél az összeg előre küldendő! Wagner-féle tárogatók 500 koronáig! Árjegyzék 50 fillér bélyeg ellenében bérmentve. Óvás! Figyeljen a «Wagner» névre, hogy máshoz be ne tévedjen.



20. SZÁM. 1919. (66. ÉVFOLYAM.)

SZEPIRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ HETILAP.

BUDAPEST, MÁJUS HÓ 18.

Szerkesztési iroda: IV. Vármegye-utca 11.  
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Egyes szám  
ára 1 Kor.

Előfizetési feltételek: {  
Egészévre — 42.— korona.  
Félévre — 24.— korona.  
Negyedévre — 12.— korona.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-  
állapított viteldíj is csatolandó.



KÉSZÜLŐDÉS AZ INDULÁSRA A MARTINOVICS-LAKTANYA UDVARÁN



PROLETÁR HADSEREG MOZGÓSÍTÁSA BUDAPESTEN

# SZEGEDI EMMA, SZINÉSZNŐ.

REGÉNY. — IRTA MOLY TAMÁS.

(Folytatás.)

— Bocsánatot kérek, asszonyom, igazán nem is tudom, érdemes-e ezért ennyire felizgulni... Tehetek én róla? Hát mit csináljak?

— Üljön a helyére! Böcsögő úr kérem, ne sűgön, csak akkor adja fel a szót, ha az egyik vagy másik szereplő megakad. Jegyessen be minden szünetet és ne hajtsa a színészt. Ez a darab nem hosszú. Matolcsi úr, kérem a végszót!

Emma kisietett. Az igazgató leült a rendezői székre. A sűgő mérgesen dörmögte:

— Jó jó, majd belesül, összebeszélés tücsköt-bogarat, én nem bánom, akkor se sűgök. Szeretem az ilyen nagyképűsködést!

Matolcsi örült, hogy a direktornak kijutott és jókedvűen csinálta most meg játékkát a könyvekkel s eldunyogta a végszót.

Nyílt az ajtó s belépett Alvingné. A színésznő arca mintha más lett volna; idegen asszony életének bánata és öröme tükröződött le ezen az arcon. Más volt a nézése, beszédének ritmusa, mozdulatának tempója; ez a most bejött asszony idegen volt attól, a ki még ez előtt egy fél percczel az igazgatónak megmondotta volt kéretlenül a véleményét. Érezni lehetett, hogy most másvalaki jött a színré.

Hangulat támadt a sívár deszkaemlévényen, a hitvány, kopott díszlet meg a rozoga bútor nem zavart, kiderült, hogy nem fontos, milyen a színpad. A mi kevés hasznavehető érték volt a színészen, az most felszínre került, igyekezett a színésznő elragadó tehetségének hatása alatt kibontakozni és hozzájárult a jelenet felépítéséhez. Az is mindegy volt, hogy ez a színész mennyit tud, mert a mivel adása maradt feladatának, azt a színésznő pótolta a maga erős emberábrázolásával. Emma meglegedett azzal, hogy a szereplő tudta a szerepe szövegét, hogy nem akad meg és nem kapkod a következő mondat után. Gondosan, figyelmesen bánt vele; ha a szereplő akart valamit kifejezni, hagyta, hogy még is csinálja, úgy, hogy a színészt áthatotta a biztonság érzete és mert megcsinálni egyet és mást, a szerepéhez illő színpadi ötletet.

A nézőtérén Gáspár fészkelődött; érezte a különös erőt, mely Emmából kisugárzik, a mely már így is hatott, pedig a terem üres volt. Sajnálta, hogy egyedül van itt a próbán s megjegyezte magában, hogy a kollégák, urak és hölgyek, jól tennék, ha ilyenkor eljárnának, ideülnének, figyelnének, tanulnának... Körülnézett diadalmasan, büszkén, keresve valakit, a kivel tekintete összevillan, hogy azt mondhasa neki, csak a nézésével: Látod, ez a színész, ez a művész, így játsznak mi! S a mikor így körülnézett — egészen váratlanul érte — az egyik sarokban, szinte elrejtve, meglátott egy urat, a kit nem ismer, a kit nem látott eddig sehol, sem az utcán, sem a kávéházban.

Az úr, fejét tenyerében pihentetve, tágra nyílt szemmel bámult a színpadra, kővé meredt csodálat, és nézte és hallgatta idegen sorok megrázó titkait, és meglátszott rajta, hogy most ott jár messze Norvégiában, egy falusi birtokon s ott van Alvingné házában nagy lakószobájában. Olyan nyilvánvaló áhítattal nézte a színésznőt, hogy Gáspár meg se mozcizant a helyén, hanem lassan elfordította a fejét, nehogy hirtelen mozdulatával megzavarja elmerülésében az ismeretlen urat. Pedig, ha előbb veszi észre, föltétlenül odamegy hozzá, megkérdezi, hogy mit óhajt itt és megkéri, hogy hagyja el a nézőteret, a hol ilyenkor idegennek nincsen semmi keresete, mert most próba van. Ezt azért kell tenni, mert nem jó, ha a publikum, mely mégis csak ámulattal nézi a színészt, mint nem közön-

séges embert, belát a színpad mögé; túlságosan közelébe jutván a színháznak, a mikor ez nem az avatatlannak csinálja dolgát, könnyen kiábrándul a rejtelmes varázsából, melyet ez a mindenképpen festett világ feléje sikeresen áraszt.

A mint Szegedi Emma a színpadra lépett, igazgató föllát, félretette a székét és óvatosan, lábujjhegyen bujt az első szobafal meg a portale között levő keskeny nyíláson a színpad mögé. Nem akart most ott ülni, mint rendező. S nemsokára ő is jön. Az ajtó mögé állt, a hol be fog nyitni, karjára vette a felöltőjét, kezébe a kalapját s a pipát, a hogyan szerepe előírta s hallgatta, mint bontakozik a színen a jelenet. Hallgatta Emma tiszta gyönyörű beszédét, figyelt a hang sokféle árnyalatára, szinte látta az arczát, a mozdulatait, de nem a színésznőt, hanem Alvingné arczát és mosolyát, nézését, keze mozdulatát, járását. Örült, hogy ez az asszony véletlenül az ő társulatához szerződött és hirtelen aggodás fogta el: mi lesz, ha valamilyen váratlan fordulat elviszi tőle ezt a pompás asszonyt? Kibékülhet a férjével például s akkor Szegedi Emma visszamegy ahhoz az elsőrangú társulathoz, melynél eddig volt. Vagy pedig megeshetik az a csoda, hogy valamelyik fővárosi színház szerződteti, minden áskálódás, meg aknamunka ellenére. S akkor kereshet helyette másikat. S bárki jön is, az ő helyét betölteni nem fogja... És ez a lelkesedés, ez a bámulatos megbizhatóság, kötelességtudás, mindent lebíró szorgalom, ez a törekvés... minden új szerepéhez úgy fog hozzá, mintha ez lenne az első fellépése és bele nem fárad a próbákba, a tanulásba s előlrol kezd újra, meg újra, azzal a nagy művészi gondattal, mely elhitheti a többiekkel, hogy igazán nagy dologról van szó, nem pedig vándorszínészek siralmas kis előadásáról. Csodálatos energia van benne, meg nem roppanó kitartás... ah, igen, a végszó! Meghallotta, pedig most nem figyelt oda. Kinyitotta az ajtót és belépett. Örült, hogy nem késétt le, nem szeretete volna, ha Szegedi Emma feddő pillantást vet rá.

A próba jól ment. A mint Emma volt a színen, nem történt semmi zavaró. A színészek erős fegyelmet tartottak; figyeltek, iparkodtak, elég jól dolgoztak. Nem felejtettek el semmit abból, a mit az előző próbák folyamán tanultak, s a játék minden zökkenés nélkül haladt tragikus célja felé. Emma szabályozta a tempót.

A jelenetek egyre élénkebb ütemben lepergették. A felvonásnak vége volt. A színészek egyszerre csak beszélgetni kezdtek egymással, a sűgő kibújít a lyukból és cigaretta-tára gyujtott. Az igazgató és Ilon is, rögtön bejötték a színpadra.

Gáspár felállt. Az idegen úr is felállt. Gáspár rögtön feléje fordult és el volt rá szánva, hogy megkérje, legyen inkább este szerencséje hozzá, a mikor is belépő jegyét megválthatja. Ezzel a bájos ötlettel lépett az idegen úrhoz. De ez két fejjel volt magasabb Gáspárnál, az arca parancsoló és ámbár mosolygott, érezhető volt, hogy jobb ezzel az emberrel ki nem kezdeni. Gáspár ezt meg is érezte, csak ránézett és köszönt, mert az idegen úr igen udvariasan üdvözölte, de nem úgy, mint a ki itten idegen, és máris követelte:

— A nagyságos asszonyval szeretnék beszélni.

Gáspár rögtön tudta, hogy csak Szegedi Emmáról lehet szó.

— Bocsánatot kérek, most próba van, és nem tudom, a nagyságos asszony akarja-e uraságodat fogadni, nehéz szerepet játszik. Jól esett neki, hogy ezt mondta.

— Persze, igaza van, nagyon nehéz szerep. Isten ments, nem szeretném zavarni.

Nem is magamért jöttem, hanem inkább a nagyságos asszony érdekében. Levelet kapott ma reggel, expressz levelet, ezt akarom neki átadni. — Kivette zsebéből a levelet. Gáspár utána nyult, megnézte s látta, hogy a levél Jó Jánostól jön; rá volt írva a küldője.

— Tessék csak ideadni, majd én...

— Köszönöm, majd én. Ha lesz olyan szives és elvezet a nagyságos asszonyhoz.

— Kérem, tessék jönni.

Gáspár úgy gondolta, ez a levél nem fog örömet okozni Szegedi Emmának, ha mingyárt elolvassa, bizonyosan hatni fog rá, s ezt meg fogja binyelni a próba, talán még a holnap esti előadás is. Ez nem lesz jó a direktornak, s a mi az egyiknek kár, a másiknak haszon. Gáspár meg volt róla győződve, hogy ő az a másik.

Megállt az öltöző ajtaja előtt:

— Tessék talán itt várni; rögtön szólok Szegedi ónagyságának. Különbön: Gáspár Elek vagyok, színész. — Nehogy ez a jó ember azt higgye, hogy színházi szolga, — gondolta.

— Borbáth! — bugyborékolta az idegen úr. — Köszönöm a szíveségét!

Az ajtó előtt állt a szálló gangján és feszült figyelemmel leste, mikor jön Emma. Elgondolkodott azon, a mit most a próbán véletlenül látott. Soha nem tapasztalt hatással volt rá a színésznő ábrázoló ereje. Ismerte, beszélt vele már sokszor, látta, a mikor a gyermekeivel játszik, együtt ültek az asztalnál és ettek, tréfálkoztak, komolyan is beszéltek; eddig soha nem érzett vonzódással viseltetett az asszony iránt, szeretete látni, a hangját hallani, a beszédét hallgatni; nagy megnyugvása volt, hogy ez az asszony nála, az ő házában van; érezte, tudta, hogy nem közönséges ember. Azon is elgondolkodott már azelőtt, hogyan lehetséges, hogy az ilyen értékes asszony elmegy színészek, komédiások, vándorol kéthetenként városkáról-városkára s olyan emberek között él, a milyet megismert a multkor nehányat a kávéházban; és ez a direktor, meg a színész, a ki a papot játszza, meg a sűgő, ez a züllött pálinka-ivó! meg ez a Gáspár hazug mosolyával, mesz-sziről megérzik, hogy haszontalan, léha, kétszínű; kicsoda társaság! És ime, most kiderül, hogy ez az asszony művész s a mit eddig bizony nem is sejtett: nagy művész, tökéletes tudással, és itt él és így él, nem, ez nem maradhat ennyiben, tenni kell valamit...

S a mikor agyában a legidegesebben ugrabugráltak ezek a gondolatok össze-vissza, jött ki a folyosóra Emma. Mosolyogva köszöntötte:

— Jó napot, Borbáth úr! Tényleg ön az? Bizony ez meglepetés. Azt hittem, Gáspár tréfál, és nem is akartam kijönni. Engem keres?

Borbáth csak nézte és nem felelt; nem tudott mingyárt beszélni. Elfogult volt, érezte, hogy most megváltozott közöttük a viszony. Azzal a nagy tisztelettel, melylyel a tudás iránt viseltetett, levette kalapját, úgy állt a színésznő előtt, s ideges rohanással patakzott ajkáról a szó:

— Bocsánatot kérek, hogy zavarom, a mikor ennyire el van foglalva, de mentségem, hogy nem a magam dolgával zavarom, ezt nem is merném tenni; hanem kérem, azért jöttem, mert ma reggel, nemsokára azután, hogy ön elment hazulról, jött a postásgyerek és hozott önnek egy expressz-levelet. Ide akartam küldeni vele, de mégis úgy gondoltam, talán jobb lesz, ha elhozom magam, — Kérésésésés... tessék, itt a levél.

Most ismerte fel ennek az okát: látni akarta, hogyan fogadja Emma a férje levelet.

— Csókolom a kezét, nagyságos asszonyom!

A pénztárosnő felpillantott, látta az elegáns urat, kissé meghökken, nem tudta, ismer-e vagy sem, de máris nyájasan bölintott:

— Jó napot! — és fürgén kérdezte a váratlanul jelentkezőt (már napok óta nem jöttek volt délelőtti jegyért): — Mivel szolgálatok?

— Van-e még jegy a holnapi előadásra?

— Ó, még lesz; milyet parancsol?

— Van minden fajtából?

— Tessék csak parancsolni: milyen helyet óhajt és hány jegyet?

— Új darabot játszanak, ugyebár? Mi is a címe?

— Újat, igen. A címe „Kísértetek”. Milyen jegyet parancsol?

— Kérem szépen, én előbb még tájékozódni szeretnék. Ma jöttem csak meg és még nem voltam színházban, a mióta önök játszanak. Jól megy a színház? meg vannak elégedve?

Emma nyugodtan átvette a levelet, megnézte a címzést, megismerte az írást és egykedvű, köszönős maradt. Vállat vont, mintha ez lenne válasza a még el sem olvasott levélre: Nem érdekel ez az ember, nem vagyok kíváncsi arra, hogy mit ír, mit akar. Retiküljébe tette a levelet, és mosolyogva nézett Borbáthra:

— Köszönöm a szíveségét. Miért néz rám olyan különösen, mintha tetten ért volna?... de furcsa!

Kihallatszott az ügyelő csemetése: kezdik a második felvonást.

Borbáth úgy nézett Emmára, mint egy soha nem látott jelenségre. Egyre ismételte magában: Ez az a nagy művésznő!... és meg volt hatva. Próbálta magyarázatát adni viselkedésének:

— Kérem, én nem tudtam, hogy hol keressem és bementem a terembe. A színpadon már próbáltak, nem akartam zavarni. Leültem a hátulsó sorban és vártam. És láttam önt játszani és kérem, ön... ön egy nagy művésznő... nagy művésznő... és én azt sem tudom, hogy mit mondjak és... én tudom, megértettem, hogy ön mit produkál ebben a felvonásban...

— Kedves Borbáth úr, a vendég nem menjen ki a konyhába megnézni, hogyan főzik a vacsorát. Téved, ha azt hiszi, hogy én művész vagyok; ilyet nekem ne mondjon. Jól tudom, hogy mi az, a mit érek és mi az, a mit produkálok. Nem fogom elérni soha azt, a mit szeretnék. Nagyon kedves, hogy meg van velem elégedve. Megyek, az ügyelő már csemetett, s én kezdem a felvonást. Ön meg sétáljon haza, vagy a hová jól esik, de ne üljön be a terembe próbát nézni. Ezt a szíveséget ugyebár megteszi nekem?

Kezet nyujtott.

— A viszontlátásra! — És bement az öltözőbe.

Borbáth ott állt még néhány pillanatig; állt és végiggondolta, a mit épen most hallott. És hirtelen mindenféle tervek keletkeztek agyában. Furcsa, hogy egy ilyen nagy színész-tehetség így töltse el az életét meddő közlemben, az ilyen trüppnál, vagy ehhez hasonló társulatnál. Művésznő, a kinek a fővárosban a helye, olyan színházban, a hol mindjárt érvényesül. Ehhez egy kis összeköttetés kell. Meg fogom hamarosan tudni, ilyen ügyben ott fenn ki befolyásos. Persze, előbb ezt meg kell beszélni Emmával, mert nem lehet tudni, hátha ő csak itt érzi jól magát, ilyen kollégák között, hevenysézt színpadon. Még az is kérdés: tényleg olyan nagy színésznő, a milyennek az imént láttam?

Valaki az öltözőben rátette kezét az ajtó kilincsére. Borbáth erre besietett a lépcsőházba. A terem ajtajától jobbra kis asztalka állott, mögötte kövérkés hölgy ült s kézimunkázott. Az asztalkán színes jegyek feküdtek; a kézimunkázó hölgyet nem zavarta senki. Az asztalka volt a színházi pénztár, a kövérkés hölgy Matolcsi felesége, a pénztárosnő.

Elbájoló nyájas mosolylyal lépett Borbáth az asztalkához, mélyen megemelte a kalapját s köszönt:

— Csókolom a kezét, nagyságos asszonyom!

A pénztárosnő felpillantott, látta az elegáns urat, kissé meghökken, nem tudta, ismer-e vagy sem, de máris nyájasan bölintott:

— Jó napot! — és fürgén kérdezte a váratlanul jelentkezőt (már napok óta nem jöttek volt délelőtti jegyért): — Mivel szolgálatok?

— Van-e még jegy a holnapi előadásra?

— Ó, még lesz; milyet parancsol?

— Van minden fajtából?

— Tessék csak parancsolni: milyen helyet óhajt és hány jegyet?

— Új darabot játszanak, ugyebár? Mi is a címe?

— Újat, igen. A címe „Kísértetek”. Milyen jegyet parancsol?

— Kérem szépen, én előbb még tájékozódni szeretnék. Ma jöttem csak meg és még nem voltam színházban, a mióta önök játszanak. Jól megy a színház? meg vannak elégedve?



EGY ÚTRAKÉSZ CSAPAT.

A PROLETÁR HADSEREG MOZGÓSÍTÁSA BUDAPESTEN.

— Az érdeklődés már néhány napja bizony mecsappant; mi tagadás, bizony nem nagyon jönnek.

— Hm, ez sajnálatos dolog. Nagyon rosszemmel, hogy ilyen szomorú tapasztalataik vannak. Jó a társulat?

— A társulat kitünő! Eddig minden városban igen nagy sikereink voltak. Itt talán kevés a színházbarát, s a ki jönne, nem győzi pénzzel.

— Nagyköz a helyárak?

— Ó nem, az első három sor két korona; de azért nap-nap után színházra költeni mégis csak kitesz egy kis összeget. A lakosság nagyobb része meg nem akar színházba járni.

— Ezt már nagyon szégyellem. Ha jó a társulat...

— Kitünő!

— És az a holnapi darab is jó?

— Nagyszerű!

— Nagyságos asszonyom ismeri?

— Bizony még nem láttam, de tudom, hogy nagyon jó darab, Pesten játszották igen nagy sikerrel, úgy emlékszem, ötvenszer ment egymásután, a mi mégis csak valami, ha nem operetről van szó.

— Igaz, igaz. Ha Pesten sikert aratott, nem lehet rossz darab. És már mutatkozott némi érdeklődés? Vittek már jegyet holnapra?

— Megvallom őszintén, még nem vittek.

A közönség talán nem is tudja, hogy holnap mi megy. Eljönnek este, a kik eljönnek, megváltják a jegyüket és beülnek a színházba. Ráérnek megtudni az est folyamán, hogy mit játszanak.

— Persze, persze... És jól fogják játszani ezt a darabot? — Borbáth maga se tudta, miért kérdezi mindezt; de legalább itt van, a terem ajtaja mellett s ha odabenn egy hangos szó fog esni, meghallja. Furcsa, mennyire érdekelte most már mindez! — Kik játszanak benne?

— Nem is tudom kérem. De tessék elhinni, hogy nálunk minden darabot nagyon jól játszanak. Ha uraságodat annyira érdeklí, tessék talán most benézni a terembe, próba van, most tanulják a darabot, — magyarázta a pénztárosnő.

Borbáth szívesen leült volna a nézőtér egy zugába, szeretete volna nézni, hogyan formálja jelenetét Szegedi Emma. De nem mert bemenni. Állt az ajtónál és hallgatózott. És az járt az eszében, hogy rá kellene venni minél több intelligens embert, jöjjön el holnap este a színházba. Toborozni fog a városban, az értelmiség körében! Nem fogja tűrni, hogy ez a nagy művésznő üres széksoroknak játszsze. Fölmegy mingyárt most a polgármesteri hivatalba; beszél néhány ügyvéddel,

tanárral, a kiket csak ismer: mindenkivel, de holnap este elegáns közönség fogja megtölteni a színház termét!

— Kérem, tessék nekem húsz nagyon jó jegyet adni, de ne egymás mellett, hanem kettesével, hármassával összeállítva és egyet külön, nem egészen elől.

A pénztárosnő, a ki már nem igen bízott a jegyváltásban, nagyon meg volt elégedve ezzel a fordulattal. Összeállította a jegyeket a kedves úr kívánsága szerint. Borbáth eltette a jegyeket, az egy külön vett jegyet a tárczájába tette. Fizetett, kedvesen rámosolygott a pénztárosnőre, köszönt és ment. Már a lépcsőn volt, a mikor észbe jutott valami és visszasietett.

(Folytatása következik.)

## DÚLÓ ÉS MŰLŐ SZERELEM.

I. VERS, ŐSZI ÉGEN.

Én most e furcsa estén rád gondolok, te drága. (És, hogy a drága testén borzong csillag leestén Bőrző, babonás hullám.) A csillagom lehull tán? Felhők között a hold fent röhögött és dalolt fent. De, lenn siromra várna a hajló fűzek ága?

Én most e furcsa estén rád gondolok, te drága. Én most e részeg estén rád gondolok, te kedves. Az ajkad harmatos és mézes is, beh nedves. Beh kell az ajkad és minden csókok keves: Tudod, hogy csak te kellesz, mert életet lehellesz. Az élet vagy magad, neved szívemre ráragad: Margit s neved felimor az égre pont a hold alá. A szívem szétfeszül és új ígét is told alá, — Margit, szeretlek! — áll most az édes, holdsugáros. A boldog őszi égen, — olvassd el, üdvösségem!

Szegedi István.

II. STEFÁNIA-ÚT.

(Kasszida.)

Az ifjúságom elkerült, dala messziről zeng: már elég, Bibor lepel rám nem terül, de betegés és bú vár elég. A karcu hintó elshant, dobogó lovakkal messze jár. A fáradt ember nem siet, neki már rozszant batár elég. A fáradt hintó eldöcög viruló ligetek útjain. Kacszagnak illanó rügyek, az eső elmúlt, a sár elég. A rozszant ember elmulat, kalapot billent a semminek. Járókelmet nézeget, biz a fák közt emlék jár elég: Ó, nézd, a két meleg szem él, lobogó sórény és lanyha száj.

Rebege bigyent: még, no még; — sose mondta volna: várj, elég. Kiáltad: István! — drága száj, csuda volna, hogy meghallanám.

Horkanna egygyet holt szívem: sose volna többön bár elég; Kiáltad: István! — drága száj... de siket fülemben hang nem ér.

A fáradt ember elpihen, liget és az emlék már elég. Szegedi István.



A BEVONULTAK FEGYVERT VÁLOGATNAK.

## A PROLETÁR HADSEREG MOZGÓSÍTÁSA BUDAPESTEN.

## A HESPERIDÁK KERTJE.

Elbeszélés. — Irta Erdős Renée.

I.

Megfogadtuk egymásnak és magunknak, hogy sohasem fogjuk elárulni senkinek, hol van a Hesperidák kertje.

Nem áruljuk el senkinek, nehogy a Rómajárók ráakadjanak, nászutasok, turisták, lézengő szerelmesek, ott tanyáztassanak, hogy elvegyék tőlünk, a poézisét kiéljék, a mi engedelmünk nélkül, megénekeljék, kiírják, egy szóval, hogy visszaéljenek vele.

Megfogadtuk egymásnak, hogy e kertről nem beszélünk, hadd őrizzék továbbra is a magas falak Róma kapuin túl, hadd őrizze a csönd, az elhagyatottság, az a néma bűbáj a mi ott tanyáztassunk már évezredek óta.

Valami van azonban a nagy fogadalmak mélyén, a mi az embert örökké nyugtalanítja. Egy hang a mi sügje: meg kell törni. Miért? Mi asszonyok ha megterheljük magunkat önkényesen, ez a teher izgat bennünket, már annál a körülménynél fogva is, hogy magunkra vettük. Mi lenne ha hirtelen ledobnók magunkról a kötést, a fogadalmat, az igazságot, a guzst?

Meg kell törni: ez van bennünk, látja. Minden bevégzett dolog, az a mit mi bevégeztünk tartunk, halálos szomorúságot hoz reánk. Ez a mi lényünk befejezetlen voltából ered talán? Mi sohasem vagyunk készek és ezért bírnak el magunkban kész dolgokat? Ezért? Vagy nem áll ez mindnyájunkra, csak egyesekre? Reméljük, reméljük! Hány mesét írtak már férfiak az asszonyi következtetlenségről? Mindig elárulnak bennünket kedves barátom, Ezért is ideje, hogy egyszer már mi áruljuk el magukat, a következtetlenségünket, a mi annyi szépségnek alapja, úgy a hogy az a következtetlenség bennünk van, mint isteni kényszer hogy ne alkalmazkodjunk mi rideg törvényekhez, hanem a magunk puha és áldott ösztöneihez, a miken keresztül a mi kivillan az mégis csak az igazság. A mi igazságunk.

Igy jutott eszembe a történet a Hesperidák kertjéről, az elbűvölt kertről a hol együtt voltunk egyszer. Vajjon látjuk-e másodszer is? Így jutott eszembe, hogy beszélnem kellene róla és nem tartanék magamban egy hazugságot, egy titkot, egy jóslatot, a mi a kertre vonatkozik, a kertre, a mit mi tudunk és szeretünk.

Azt, hogy én már voltam ott egyszer s hogy talán még egyszer oda kell majd mennem. Most elámul ugy-e? Hogy miért nem mondtam meg rögtön, ott a kertben, a mikor álltunk mozdulatlanul és elbűvölve? Miért

nem mondtam akkor, hogy már voltam ott egyszer s hogy még egyszer talán újra oda fogok menni.

És én megvallom önnek őszintén, rem akartam elrontani az örömet, az illúzióját, hogy a kertet maga találta meg és maga vezetett oda engem először. Nem akartam szomorúvá tenni, mert tudtam, hogy nem csak a kert szépségétől volt részeg ezen a téli délelőttön, hanem attól a tudattól is, hogy maga találta meg, hogy véletlenül találta meg s hogy nekem megmutathatta — először. Mi asszonyok elég tapintatosak és gyöngédek vagyunk az ilyen pillanatokban és elég meghatottak arra, hogy hallgatni tudjunk és engedjük, hogy a ki a kertajtót fölnyitja előttünk, azt higgye, hogy — ő nyitotta fel először... De aztán, mikor rajtunk a titok, az emlékezés és elérkezik perce az igazmondásnak, a becsületes, kemény igazmondásnak, akkor mégis csak beszélni kell nekünk. Mint nekem most. Hogy: nem, nem, nem, barátom! Én már voltam egyszer ott és még egyszer el kell majd oda mennem...

Ha tetszik, hajtsa le fejét és gondolkozzon rajta és mondja azt, hogy milyen szomorú szimbólum ez is! Hogy a Hesperidák kertjében már járt előttünk valaki, hogy sohasem lehetünk az elsők sehol és soha az utolsók. Hogy az elbűvölt kert áll és megnyitja ajtaját az érkezők előtt, a kik hallgatagon lépnek be és hallgatagon mennek el és magukkal viszik a titkot a mit ott átéltek és visszatérnek s a szemük a hangjuk a régi, a beszédük a mosolyuk... Igen, igen, ha most egy kissé keserű, én értem. Higgye el, magam is keserű vagyok kissé. De mit használ ez? A mihez elkerültünk, az az igazság. Az igazság a fő ebben a pillanatban és hogy én meg merjem mondani magának: már voltam ott egyszer. És mi több: még egyszer vissza fogok oda menni.

És most jön története a ferentoi Beatricének a kit még nem ismer.

Beatrice, ha a középkorban élt volna, biztos, hogy máglyán égetik el. Mert Beatrice boszorkány.

Én ott ismerkedtem meg vele a latin sírok környékén, a mikor arra jártam. Volt egy idő a mikor ezeket a sírokat szerettem és körülötte a környéket. A nagy tufagödröket, a mik körül bukdácsolva jutottam át a réteken, a pinea-utat a mi szent István vértanu régi rom-bazilikájához vezet a sírokon túl és a legelső nyáját ott köröskörül. És szerettem a vidéket, az ismerős helyeket, a miket ott láttam a sírok utcájából. A szent ligetet és Bacchus templomát, a

halmon, a helyet a hol Egeria nimpha barlangja áll, benne a szomorú zuhogó vizekkel.

Néha lenn állva egy sűrűregben, a míg az ő a kis mécses a színes strucczokat mutogatta, figyelmetlen és türelmetlen lettem és kinéztem a nyíláson át a szabadba. Ilyenkor láttam egy darab sötétkék eget a melyen apró fehér fátyszerű felhők úszkáltak s alatta szikrázó, tiszta levegőben mintha parányi gyémántzilánkok hullottak volna alá. És néha láttam egy pinea koronáját s egyszer megtörtént, hogy egy bárány, a mely egy halom tetején állt, oly különösen volt megvilágítva, hogy egy óriási öslénynek tetszett.

S a hogy egy hétig mindennap odajártam, már barátim voltak ott. Az öreg sánta, a ki az egyik columbariumban lakott, egyetlen szalmazsákon hált és egy fölfordított láda volt összes butorzata. A hamvvedrek közt lakott az öreg és jól érezte magát, mert megélt azokból a zsoldokból, a miket az idegenektől kapott, a kik a sírokat látogatták.

És barátom lón a pásztor is, a ki a juhokat őrizte és folyton harisnyát kötött a feleségének, a kit messze hagyott, valahol a sabin hegyek között s akinek emléke, a durva fehér pamuton keresztül, nyilván élénken foglalkoztatta őt. A pásztor volt a férfiú-hűség és ragaszkodás szimbóluma, ezzel a fehér harisnyával a kezében és nagyon tiszteltem őt ezért. A két kutyája is kedvelt engem és ha megérkeztem, mindkettő olyan komolyan nézett az arcomba, hogy szinte megszólalhattak volna.

Ertelmes két állat volt a kik szerették az emberi társaságot és a juhokra való felügyeletet, mintegy mellékfoglalkozásnak tekintették. Rendesen odatelepedtek a sírok öre, a sánta koldus és a pásztor mellé a márványtörmelékekre, a hol később én is ültem és a ferentoi Beatrice, vagy röviden Bice.

Ez az öreg asszony furcsa nő volt. Félig bolond, félig józan, mindig jókedvű és rejtélyes mindig, a hogy azt a foglalkozása már magával hozta. Mert jósnő volt Bice, mint ilyent ismerték őt Ferentóban, azóta hogy vele az a szörnyű eset történt, hogy az ura és őt gyermeke egy év alatt meghalt valami rejtélyes betegségben a min az orvosok el nem tudtak igazodni.

Ez a Beatrice egyszer azt mondta nekem: — Idegen signora, miért jár mindig ide a sírokhoz? Mi itt ülünk, mert mi öregek vagyunk. Ez a custode és az a koldus, a sírok lakója. A pásztor azért ül ide közénk, hogy egy kis bölcseséget halljon az életéről. Mert mi öregek vagyunk és tudunk mesélni. De ön signora, a kinek olyan szép szemei vannak és olyan fekete a haja, miért jön ide a sírok közé? Ez szomorú hely ám! Miért nem megy máshova? Vannak a kapukon kívül nagy kastélyok, paradicsomok, zárdák, gyönyörű kertek? Mért nem megy oda a signora a szomorú szemével?

Mosolyogtam és egy kis vesszővel vertem magam előtt a márványtörmelékeket és ültem egy oszlopon, nem szóltam semmit, csak mosolyogtam. A pásztor rám nézett egy percre, a nélkül, hogy a kötést abba hagyta volna. A mint a tekintete az arcomon pihent, talán távol asszonyára gondolt a hegyek között. A koldus köhécselt egy kicsit, a jobbkezével megemelte a nyugvó ballábát, azt, a mit összeroncsolt egy autómobil, s a mivel azóta különös tisztelettel és gyöngédséggel bánt. A custode szívta a tölem kapott cigarettát és várta a választ.

Hát — mondtam egy kis idő múlva — erőltetve azt a római dialektust a miben ezek az emberek beszéltek — én is azért járok ide, hogy megtudjak valamit az élet bölcseségéről. Ti mind olyan emberek vagytok, a kik tudtok mesélni. A custode is, a koldus is, még a pásztor is, a ki pedig fiatal. De egész nap a természettel van, ismeri a földet, ismeri az eget, a szeleket, a mik esőt üznek, a felhőket és azok szokását, a napot és a csillagokat. Igaz-e pásztor?

Igaz bizony, asszonyom. Az ember mindent megismeri, ha a szabad síkon él, a nyáj között. Az eget, a földet, a levegőt, a csillagokat ismeri az ember. De még a kutyák sem ostobák. Ő nekik is van valami gon-

latuk néha, de kifejezni nem tudják. Szíveskedjék csak a szemébe nézni, ezeknek az állatoknak. Ők néha a gondolataimat kitalálják, ha csak a kezemet megmozdítom. Am én az ő gondolatukat nem találok ki, ha csak nem éhesek vagy szomjasak. Az meglátszik a kutya szemén, ha testi kívánságai vannak. De különben a jó ég tudja, nem gondolnak e többet, mint mi hisszük. Igaz-e Caligula?

A Caligulának nevezett nagy, fehér állat megmozdult és orrát a gazdája felé fordította.

— Kár, hogy beszélni nem tudnak — mondta a pásztor.

A koldus megint köhécselt.

— Csak a herceget a Torlonia herceget megbírságná a lábamért a törvény. Hogyha már elgázolt, kapnám meg a tartásdíjamat, akkor én is közelebb mennék a kapukhoz.

Igen, igen ezt tudtuk már a koldusról, hogy ő nem szívesen tanyázik itt a sírok környékén. Ő a kapukhoz vágott, ő a Város mellett akart lenni, vagy bemenni reggelként a nagy Bazilikák elé és ott a lépcsőkön ülve nézni a napot és hogy idegenek hogy jönnek mennek és hogy a mozaik-árusok és egyéb utcazi kalmárok hogy tülednek és hogy lármáznak. Az öreg koldusban világi gondolatok és vágyak éltek, ezért Bice egy kis megvető mozdulattal intett felé.

— Ez még menne befelé! Hát ha a pénzt a törvény neked ítéli, még talán egy bársony mellényt is veszel magadnak. Mi? Vagy olyan tollas süveget mint a fiatalok hordnak. Talán Trasteverébe is elmegy, lányokat keresni. Virágot viszel nekik! Ugyan hagyj fel már a boldonságokkal. Maradj itt és halj meg csendesesen a columbariumodban. Ne légy nagyravágó. Öreg vagy, halj meg szépen és legyen békéséged.

— Mit parancsolgatsz nekem, te bolond asszony? Meghalok, ha az én fölséges menyeyi Atyám magához akar hívni engem. Addig

pedig mi közöd hozzám? A te urad gyerekeid nem voltak öregek, még is meghaltak.

— Azok meg — mondta Bice és elgondolkozva nézett végig a síkon, mintha előtte hirtelen árnyak keltek volna fel, az elköltöztek árnyai, a kiket most hirtelen észre vett. — Azok meghaltak, a hogy mondani szokás. Ambar ki tudja, igaz-e ez is? En tudom hogy a halállal nincsenek tisztában maguk az urak sem, azok a kik sok könyvet olvastak. Én sem vagyok tisztában, pedig többet tudok mint a többi közönséges ember. Mert ha meghalt valaki, hogy lehet hogy az ember még is beszélhet vele, mintha élő volna?

— Te beszélsz a halottakkal? — kérdezte kíváncsian a custode, a kiből az örök római babonás természet éledt, éledezett.

— Én igen — mondta Bice. — Tőlük tanulom a tudományomat. Ők élesítik az én eszemet. Mindent nekik köszönhetek.

— Azért nem mehetsz most be a faludba, vén boszorka! — mondta a koldus gonoszul.

— Gígi a fuvaros megígérte, hogy a hol előtalál, agyonver, miért jóslottad meg neki, hogy még ebben az évben meghal a felesége?

— Hát talán tehetek én róla, hogy meghalt? Talán megettem azt a szegény asszonyt?

— Én csak megmondtam neki a mit tőlem kérdezett. Láttam úgy, a hogy kezdődött az állapota. Czitromsárga volt az arca és kék a szeme körül és alig bírta vonszolni magát. Mondtam neki: lelkeim imádkozz, hogy lelked készen legyen. Nem hozol te világra gyereket, inkább magad is elköltözz innen. Hát úgy is lett. Én velem perel az a jámbor a felesége miatt? Megállíthatom én az Isten akaratát? Feltartóztat-hatom? A formájáról láttam, a szemének a tekintetéről láttam, hogy el volt az jegyezve a halállal.

— Nem félsz az Istenő? — mondta morogva a koldus.

— Attól nem. Az tudja miért vesz el az embertől valamit és miért ad az embernek valamit. Ő elvette tőlem a gyermekeimet egyiket a másik után, meg az uramat a ki jó ember volt. Adta helyette ezt az én látásomat, a mivel belelátok a jövőbe, az életbe és a halálba. Mit fenekedsz ellenem ezért. Neked nem jóslottam még semmit. Csak azt mondhatom, a mit eddig mondtam. Ne várj te a perre, hogy az urak neked pénzt adjanak az elgázolt lábadért. A törvény a hercegekért van. A Torloniakért van a törvény, nem te éretted, te férges öreg ember. Ül nyugton a sírodban és halj meg.

— Jó, jó — mormogta az öreg és megint megfordította a lábát és maga is a másik oldalra fordult, a kutyák felé.

Beatrice nevetett és hozzám fordult.

— Idegen signora — mondta, — keresse föl a szép kerteket, az aranyos kerteket, mert ott van a boldogság és a jó asszonyi sors, nem itt, nem itt ezen a vidéken.

— Mit gondolsz — kérdeztem tőle — mit adhatnak nekem a kertek? Ismerek egyet. Voltam egyszer benne. Egyetlen egyszer, nyáron. Valakivel voltam ott és tudom, nem adhatnak nekem semmit a kertek.

— Másodszer is el kell menni — nevetett Bice — nem jön olyan könnyen, a minnek el kell jönni. Ha más lesz a kisérő, más lesz a kert is.

— Nem lehet — feleltem, de az öregasszony megingatta sötét Pythia-fejét és mondta:

— Még egyszer el kell menni és talán kétszer.

— Bolond vagy szegény Bice — mondtam neki — nem ismeri te engem, nem tudsz te rólam semmit. A te jóslataid jók lehetnek a ferentói népek, de nem jók nekem.

— Azt hiszi asszonyom — kérdezte Bice minden harag és méltatlankodás nélkül, a bölcsék és látók szelid, felsőséges mosolyá-



A MARTINOVICS-LAKTANYA UDVARA A BEVONULTAKKAL.

## A PROLETÁR HADSEREG MOZGÓSÍTÁSA BUDAPESTEN.

val. — Azt hiszi asszonyom? Az előbb ez az egyszerű pásztor azt mondta, hogy a kutyák gondolatát csak akkor lehet kitalálni, a mikor azok éhesek vagy szomjasak. Nyilván az éhségük és a szomjúságuk a szemükbe van írva ezeknek az oktan állatoknak. Hát mit gondol idegen signora, a mit a természet ezeknek az alávaló teremteseknek megadott, azt ne adná meg az embernek?

— Mit értesz ez alatt? — kérdeztem tőle nyugtalanul.

— Azt értem alatta idegen signora, hogy az ön szemei sokat elárulnak az ön éhségéről és szomjúságáról.

— Hát talán a kutyákhoz akarsz engem hasonlítani? — mondtam neki bosszúan.

— Ne neheztesen signora. Minden Isten teremtesén az látszik meg legjobban, a minnek legjobban híjával van. Az arc, a szemek azt mutatják meg, a mi belül a lélekben legjobban fáj. Hát én a signora lelkének szomorúságát látom. Azt mondhatom rá, hogy éhség vagy szomjúság, vagy a mit akarok, mert minden, a mit az ember kíván, egyformán olyan, mintha éhség vagy szomjúság volna. Nem igaz? Ha a signora ilyen fiatal és folyton egyedül jár itt a sirok között, ez épen olyan, mintha az oktan állat, a minnek valamije fáj, elbujik az árnyékba. Megkövetem, ha goromba voltam. A signora idejön a sirokhoz. Én pedig azt mondom, a kerteket keresse, az aranyos kerteket, a hol a narancsok érnek. Én mondom signora. Az életnek nincs vége, hiába siettetjük mi, addig, a míg az Ur Krisztus nem akarja. Nem igaz, custode?

— Igaz, igaz — felelte az ember.

A koldus is több tisztelettel nézett most az öreg Bicére. A pásztor bölintett fejével mint a ki helyesi a dolgot. A kutyák szeliden hallgattak.

— Nohát Isten veletek — mondtam nekik hirtelen és fölálltam és levertem ruhámról a port. — Isten veletek emberek. Én hát megyek.

— Egy ital bort az egészségére signora — mondta a koldus.

Kiürítettem erszényemet és szétosztottam négyük közt a mi benne volt.

Bice a magáét nem fogadta el, visszaadta.

— Igérje meg a signora — mondta — hogy eljön Ferentóba ha a szemei nem lesznek többé ilyen szomorúak és hoz nekem öt-hat kis lámpást olajnak valót öt-hat kis síri lámpást, drágát, szépét, az én halottaimnak.

— Hozok — mondtam vidáman és ott hagytam mind a négyüket.

A kutyák lustán megmozdultak, fölálltak utánam néztek és a mikor már vagy ötven lépésre lehettem tőlük egymásután vakkantottak egyet-kettőt.

Én nekivágtam a mezőknek, a mely fölött a tavaszi nap ragyogott.

Sietve mentem mintha valahol vártak volna. És mikor felértem egy kis halom tetejére, mely egy tufagödör mellett volt, onnan visszaneéztem rájuk.

A három ember azon a helyen ült és úgy, a hogy hagytam őket.

És Bice piros kendője égett a napon, mint egy nagy piros pipacs. Ez volt az egyetlen meleg szín a meddig a szemem ellátott az egész campagnán.

(Vége következik.)

## KÁSZONYI DÁNIEL.

Irta Váradi Antal.

Szegény jó Dani bácsi... ne haragudjál, hogy nyugalmas álmodat emlékezőkkel bontom meg, de fáj nekem, hogy alig negyven esztendő multával halálod után úgy elfelejtettek, hogy senki, de senki sem akar rólad emlékezni akkor, mikor a te kedves ideáid győzedelkmesedtek a te hazádban!

Kászonyi Dániel újságíró volt, — de míg odáig jutott: egy sereg életrajzi adaton kellett magát átküzdenie. Ezeket el kell mondanom.

Mikor vele egy redakcióban dolgoztam — a hetvenes évek végén — eleinte az Ellenőrnel, aztán az Egyetértés Károly-kaszárnyai redakciójában, a mely egyikében volt a



HINTÁZÓ GYEREK.



JÁTSZÓ GYEREK A LŐVÉZÁROKBAN.



A KIS HALASTÓ ELŐTT.

AZ ORCZY KERT, MELY MEGNYÍLT A PROLETÁR GYERMEK RÉSZÉRE.

kaszárnya sötét és szűk boltjainak — akkor már Kászonyi Dániel világot járt, tapasztalt férfiú volt.

Sohasem felejttem el azt az estét, mikor Nyilasyval és vele a szűk boltban ülve — egyszerre hozza a könyvatos a hírt, hogy *Nobiling*, Vilmos császár ellen merényletet követett el... Micsoda hurrával fogadta azt! Hogy ujjongott fel és milyen szóradatban tört ki, örömben! Mert az ő elve vala: minden koronás fej letétele és a szent függetlenség.

Pedig Dani bácsi Bécsben született, a hol apja az udvari kancellária hivatalnok volt, tehát némileg aulikus levegőt szívott. Régen volt, a mikor született, az igaz. Ezernyolczszáz és tizenháromban! Azért mégis csak velünk, fiatalokkal szeretett szinzerizálni...

Én Istenem!... akkor én is fiatal voltam...

Ifjú korában a cifra nyomorúság vonzotta. Szerette az uniformist, a huszárdolmányt, a színes atillát. Katonai nevelőintézetbe adták és mint ilyen, kadétságon végezte. Csakhamar kadétsból nyalka huszártiszt lett, a Radecky-huszároknál. Itt aztán élte világát s volt is miből. De huszártisztnak lenni Bécsben — és mulatni és élni világát: költséges passzió. El is fogyott a pénz hamar, pedig tisztességes apai öröksége volt — de hát elmullatta... Kénytelen volt levetni a cifra uniformist és visszavonulni a polgári életbe. Az 1852-36-iki országgyűlésen már részt vett, még pedig mint követi írnok, Andrassy György és Ragályi Tamás, tornavármegyei követek mellett.

Andrassy gróf nagyon megkedvelte az élénk eszű, gavalléros tempójú — (mert a tempo megmaradt, ha a pénz el is úszott) — fiatal embert s bevitte nem egy kiváló társaságba, a hol szintén megkedvelték.

Igy megismertette Lovassy Lászlóval és társaival, a kikkel együtt egy egyesületet alapított, az úgynevezett *társalgási egyesület*, a melynek azonban mélyeséges politikai céljai és szándékai valának. Ezeket aztán mihamarabb felfedezték és szigorú vizsgálatot indítottak ellenük, melynek az lett a vége, hogy Lovassyt *tíz* évi fogságra ítélték, a többieket pedig — köztük Kászonyi Dánielt is — királyi dekrétummal kizárták minden néven nevezendő közhivatalból.

Igy hát a megélhetés rendes útja el lévén előle zárva, — várnia kellett az idők olyatén fordulata, mely neki kedvező.

Meg is jött az, a forradalom, mely alatt Kossuthot, Klapkát, Csányit, Szemerét szorgálta. Nagy nyelvismeretei széles utat nyitottak neki a szabadságharcz büroóiban is s ő használt is azokban, a mennyire csak tőle telt. A bécsi márcziusi forradalom vezetőivel ő tartotta fenn az összeköttetést s szeptemberben — 1848 — Galiciában járt és Csehországban, hogy rábirja az ott állomásozó magyar huszárokat, hogy hagyják el állomásukat és jöjjenek a szorongatott haza segítségére.

A Koburg-huszárezred egy századát át is hozta az országba, nemkülönbén két századot a Nádor huszárokból.

Később forradalmi kormánybiztos lett Egerben s hasznos szolgálatokat tett a szabadság ügyének. Aztán behívták a külügyminisztériumba, majd Komáromba vezényelték, mint főhadnagyot... Ott érte a kapituláció. Menlevélvel elhagyta az országot s kiment Hamburgba. Onnét folytatta a maga propagandáját, titkos levelezések útján s dolgozott külföldi lapokba. Egy esztendő mulva átment Londonba és teljesen megtanult angolul.

Több időt töltött Jersey szigetén is és itt Hugo Viktorral ismerkedett meg. Aztán Párisba tette át lakását. Ott, mint agitátor, író és szabadelvű társaságokban rendkívül kedvelt ember forgóldott. Azon titulus alatt játszotta ki az éber rendőrség ellenőrzését, hogy ő vívómester, nyelvmester, zongoramester, rajzmester. Mindehhez szépen értett és meg is élt belőle elég kényelmesen.

1852-ben megírta forradalmi emlékiratait. 1859-ben pedig beállott a magyar légióba Garibaldi alatt s végig küzdötte az olasz hadjáratot.

Igy elég tarka életet élvén és megjárván



EGY ÁRNYAS ZUG.



A SPORTPÁLYÁN.



JÁTSZÓTÉREN.

AZ ORCZY KERT, MELY MEGNYÍLT A PROLETÁR GYERMEK RÉSZÉRE.

## ARANYFOGÚ MÁRI.

Elbeszélés. — Irta Zsóldos László.

Valamelyik megye székhelyén történt, hogy Ádám bácsi, a megye mindig vidám aliktatója, mulatozásban és adósságokban dús, hosszú agglagénykedés után, barátjainak és különösen a hitelezőinek erőlyes noszogására feleségül vette a megboldogult Páczk órásságot, nyolczvanezer korona hozományával és kilencz aranyfogával egyetemben.

Az arany azonban még akkor sem boldogít biztosan, ha a bugyellárunkban van; hát még, ha az életünk párjának a fogában is csillog. Erre az elszomorító igazságra a mi szeretetreméltó Ádám bácsink is hamarosan rájött. Valahányszor ránézett a feleségére, a mint kiálló sárga pofacsontjai mögü feléje villogtatta értékes rágókészülékét, mindannyiszor legjobban szeretett volna amugy isten igazában egy nagyot sóhajtani, hogy: — Adtál, Uram, esőt, de nincs köszönet benne!

Természetes, hogy a mikor Mariska (így hívták az aranyos asszonyt) ilyen savanyú ábrázatját látta az urának, hát méltán megütődött rajta.

— Mért vagy olyan rosszkedvű, Ádám-kám? — faggatta csodálkozva a mézeshetekben.

— Mi a kő ütött beléd, hogy olyan fancsali képet vágsz, mintha megnyúztalak volna? — firtatta a későbbi időkben, a mikor már kezdett romlani a mézecske.

— Ugyan ne vágj már olyan buta képet, te mafla! — csattogtatta a fogát még utóbb, a mikor házasséletüknek a képe már a maga teljességében kibontakozott közöttük.

— Ugyan, fiam, dehogy is vagyok rosszkedvű, — tért ki férjemuram amaz édeskés első időkben.

— Hát csak nem kurjongathatok örökké!? — izgáskodott később (— No, nem is fogsz! — replikázott azon melegében a nagycsontú menyecske).

— Ne törődj te velem, Mári — sóhajtott az idültté változott papucshűség vigasztalan napjaiban.

Igy mulik el a világ dicsősége. Ádám bácsit lassacskán, mintha kiserélték volna. Előbb csupán a tréfás jökédeve fordult át valami dömhögő mogorvaságra, majd, a hogyan elmúlt az első esztendő, hát kezdett átalakulni az egész ember. A fejét úgy konyította előre, mintha örökké lögna az orra, a tavalyi kacziás testtartása megroppant és a hogy reggelenként bebotorkált a hivatalába, hát a kapu alatt jácsorgó hajduk mókázva tekintettek utána:

— No, az Ádám tekintetes urat is megtörte a szent házasság.

Nagy baja volt a szegény aliktatónak, hogy nem tudott inni. Nem is szeretett meg nem is bírta a szeszt, mert ha bírta volna, hát legalább borral könnyíthetett volna a lelkén, és legalább lehetett volna a kezében egy tromf, a mit időnkint kívághatott volna:

— No asszony, ha te ilyen vagy, hát én meg iszom!

De sajnos, Ádámot még ettől az egy vigasztaló fegyvertől is megfosztotta a kegyetlen végzett. Sőt, a mi már igazán végkép védtelenné tette a csúf menyecske basáskodásával szemben, szerencsétlen ember még csak nem is kártyázott. Elgibicelt, hol a jobb, hol a bal lábára nehezdedve jobban, egy-két órahosszat esténként a kaszinóban, de sem a pénzt, sem a józan eszét nem tudta elveszteni; és hiában ugratták a barátai, hiában akarta maga is erőltetni a dolgot, hasztalanul próbálgatta: nem sikerült. Így aztán, semmivel sem tudván boszút állni a feleségén, igazán úgy ki volt neki szolgáltatva, mint valami rabszolga.

Nehéz járomban, örökös perpatvarok förgetegében elcsigázva, kimerülve ugyan mit is tehetett volna Ádám bácsi egyebet, mint hogy (modern szocialista-nyelven szólva) amerikázott. Nem a hivatalában, mert ottan most így mogorván még szorgalmasabban végezte a dolgát, mint azelőtt, a mikor jóformán ő tartotta szóval az egész iktatót, hanem odahaza. Hogy hogyan amerikázott?



SORAKOZÁS A GYAKORLATRA A NYOMDA ÉPÜLETE ELŐTT.

## A FRANKLIN-TÁRSULAT MUNKÁS ZÁSZLÓALJÁNAK KIKÉPZÉSI GYAKORLATA.

Európa minden civilizált országát, megint letelepedett Angliában s ott el is nyerte a polgárjogot.

Mint angol állampolgár visszajött Magyarországra. Itt persze nyugodtan élt Albion égise alatt — a haja szála sem görbülhetett meg — bár okot a rendőrség gyanújára eleget adott. Ekkor aztán a Vay-családdhoz ment nevelőnek és négy esztendőt töltött ennél az úri háznál, — 1867-től 1867-ig.

Mikor aztán 1867-ben a kiegyezés törvényét — mint haragvó Achilles hagyta itt megint az országot és kiment a külföldre. Magyarországi időzését egy regény-szerű könyvben írta le, mely Angliában jelent meg.

Ezután német és francia lapokba írt szorgalmasan, mindig az ő szabad szellemében, túlhajtott idealizmusával remélvén egy, szentinte jobb időt, mely azonban nem akart eljönni. Tíz esztendő múlva azonban mégis haza jött, mert nem bírta tovább a külföldi életet. Pedig ezalatt Angliában is regényei, röpiratai jelentek meg, melyek vagy nyíltan, vagy rejtve szolgálták a világszabadság ügyét.

1877-ben telepedett le újra nálunk és újságíró lett. Ekkor kerültem vele egy redakcióba.

Alacsony termetű, gúgás nyakú, elhanyagolt külsejű emberke volt, végtelenül kedves modorú, nagy tudású és széles nyelvismeretű.

Óróm volt vele érintkezni. Engem különösen szeretett, mert az ő ideáinak bámulója voltam s figyelemmel hallgattam nem csak külföldi érdekesnél érdekesebb élményeinek elmondását, de vakmerő teóriáit is, melyek akkor mindig a kriminális körül jártak. De hát — melyikünk félt akkor a politikai meghurcoltatástól? ...

Lassankint fogyott a munkaereje, — öregeedett és szegényedett. Családjá nagy nélkülözésekkel küzdött — s ő alig tudta megszerezni nekik a mindennapi kenyeret.

Elkezdett az irodalom azon ágaival foglalkozni, melyek egy kissé bővebben öntötték a garast, de le is járatták nagyhamar.

Rémregények szerzésére adta magát és gyártotta a szörnyű történeteket, melyek az alsóbb régiók kíváncsiságát elégítették ki. De az ő ambícióját sohasem.

Eleinte az Ellenőr szerkesztőségében dolgozott. De az sem volt neki elég szabad mező, kivált mikor kezdett szelidülni. Átcsapott az akkor keletkezett Egyetértéshez, a mely az ő számára szabad működési teret biztosított. Az Egyetértés kezdeti Csávolszky alatt nagyon szűkös viszonyok között indultak. Emlékszem, hogy Csávolszky — a ki

eleinte garasos fizetéseket adott — sokszor maga hordta ki az újságot hajnalban, nem lévén miből fizetni a lapkihordókat. A jobb napokban akárhányszor elbeszélte, hogyan dugdosta a kapuk alá az Egyetértést, — a kecskeméti utcán és az egyetem utcán végig. Mikor később négy ragyogó szőrü fekete paripán, gyönyörű hintóban száguldott Pest utcáin, mosolyogva mutogatta a házakat, melyek kapui alatt azokon a hajnalokon megfordult.

Csávolszky dolgát csak felvitte az Isten, de nem a szegény Kászonyi Dánielét. Ő ugyan a bibliai szegénység prototipusa volt jó időben is, de most pláne a megelhetés gondolj nyomasztották. Panaszkodni sohasem szokott s azért — bár tudtuk, milyen sanyarú állapotban él — mégis mely megdöbbenéssel láttuk, mikor egy reggel halála hírére hozták — egy szalmazsákon feküdni a földön, sivar, elhagyatott kis lakásában.

A munkás, a regényes, a kalandos életnek vége volt.

A nyalka huszártiszt, a ragyogó szellemű ifjú, a szikrázó tollú író, az angolul, francziául, németül, olaszul egyaránt pompásan beszélő gavallér — most egy nyomorult szalmazsákon hidegen fekvő, ősz szakállú, vén koldus. Sírva állottunk mellette — ezt mégsem hittük! ...

Sohasem felejttem el, mikor egy estén a redakcióba belépett egy öreg honvéd. Fáradtnak látszott és betegnek. Ő az íróasztala előtt ült és dologozott. Senki sem ügyelt az öreg honvédra. Ő észrevette és felkelt.

— Hány esztendő, kedves uram? — Az öreg honvéd halkán azt mondta rá: — Hatvan ...

— No, én hetvenhárom vagyok. De azért tisztelettel állok fel, hogy helyet adjak magának. Mivelhogy ezek a fiatal emberek nem tisztelik eléggé a honvéd atillát ...

És nem nyugodott, a míg az öreg honvédet le nem ültette a székre.

Bezeg nem adott önéki helyet senki. Még talán egy díszsírlyhet sem kapott a szalmazsákja után.

Hja, akkor ilyen idők valának ... Ma jobban megbecsülnék ... Szegény Dani bácsi. Száz éve is elmúlt, hogy született. Az ő születésének százados évfordulóját nem ülték meg irodalmi társaságok, nem emlékezett róla senki ... de én nem tehetem, hogy fel ne újítsam emlékezetét. A nagy ügyet szolgálta egész életén át — a sírhely, a hol nyugszik, bár hivatalosan nem az, de mégis díszsírly helyen minden magyar ember előtt!

Hát édes Istenem, úgy, hogy szófogadó férj módjára, mindenben engedett az aranyfogú Mári vasakarátának, csakhogy ép olyan immel-ámmal és lassú tempóban, mint azok a vasutasok, vagy gyári munkások, a kik nem akarnak nyílt sztrájkba lépni.

Ha délben, vagy este hazament a megyeházáról, vagy a kaszinóból, hát fáradtan, hallgatagon ült az asztalhoz és ugyancsak dolgot adott a hitvestársának, a míg az ő saját külön harapófogóival néhány szót ki bírt húzni belőle. És rendíthetetlen következetességgel sikerült is olyan ásitó unalmat befészkelnie az otthonába, hogy a sokbeszédű asszony utóvégre maga is meghökkent tőle, hogy folytonosan csak a saját maga hangját hallja, az ura pedig úgy ül mellette, mint valami gép, a melyeknek elromlott a csavarja. Mári gondolkozása esett ezen a tüneten.

— Mi bajod? — kérdezte meg végre egyszer vacsorakor.

Az ember rávetette bágyadtan a szemét. — Semmi.

— Fáradt vagy? — faggatta amaz.

— Fáradt vagyok, — volt a halk felelet.

— De hát mitől az Istenért? — Ádám elhúzta lefogó bajsa alatt a száját: — Hát tudod a hivatalban magas pultnál vezetem az iktató könyvet és egész nap állok. Attól vagyok olyan esett ember.

— Egész nap állsz? — csapta össze a hatalmas tenyerét Mári s mindjárt ki is tört belőle a visszafojtott indulat hogy: — No tudod Ádám ilyen maflaságra is csak te vagy képes!

Másnap délelőtt — a fiúk épp javában firtatták Ádám bácsit hogy megházasonnék-e másodsor, ha, ne adj Isten, arra kerülne a sor — egyszerre csak erőlyesen kopogtatnak a tágas terem ajtaján s a következő percben betoppan rajta az aranyfogú Mári. Villogó pillantást lövel a magas pult felé (a melyiknél Ádám most is állva morgott valamit az iktatókönyvre hajolvást) s aztán mint a fúria rontott neki a terem végében ülő öreg megyei iktató elé:

— Ah, most már tudom, hogy miért olyan esett otthon az én Ádámom? Mert egész nap álltják szegényt itt ennél a nyomorult pultnál, mint valami szamarat!

— De nagysád, — próbált tiltakozni az iktató, mialatt a többiek a teremben alig bírták visszafojtani magukba a nevetésüket, csakhogy a tiltakozást az aranyfogú Mári

már nem hallotta, mivel a hogy bevégezte a mondókáját, sarkon fordult és szélvész módjára perdült ki a szobából.

Hanem az esett embernek még azon a héten, magas, csavaros zongoraséket állítottak a kartársai a pultra elé. A mikor aznap reggel Ádám bácsi belépett a terembe, ünnepiesen leleplezték a közadakozásból vásárolt ülőhelyet a ráborított zöld takaró alól és a rossz nyelvű fiatal alleveltáros megható beszéd közben lelkesen fölesavarta magasra a széken a kis, kerek ülést.

— Ül magasan, tisztelt barátunk, — szavalta harsány kacagás közt, — mint a kakas, a mikor kukorékol, hogy fölkel a Nap.

Ettől fogva mindig széken ül Ádám bácsi a vaskos iktatókönyv előtt a pultnál. De — a széken volt-e a hiba, vagy talán a kartársak adományozó kedvében volt valami eredendő csalafintaság? — de való igaz, hogy amaz időtől kezdve a mogorva aliktató még mogorvábban és még esetekben körmölt a ráérszakolt széken, aranyfogú Mári pedig, ha valamelyik iktatóbeli hivatalnokkal találkozott az utcán, hát olyan vad gyűlölködéssel kapta félre a borzas fejt, mintha legalább is a megyeházát okolná, a miért neki kiálló, sárga pofacsontjai vannak.

## VILÁGOSSÁG.

Regény. (Folytatás.)

Irta HENRY BARBUSSE.

Visszahanyatlottam a karosszékre. Az emlékek újra kezdődnek, mialatt a beteg lélekzetvétele meghosszabbodik s a mozdulatlansága mind könyörtelenebbé válik. Szavak jönnek az ajkamra, melyeket ő mondott. Majd föl-emelkedik a szemem, keres és Marie felé fordul.

Odatámaszkodott a falhoz és leverten ott maradt. Ugy tűnik fel, abban a sarokban, a hol áll, mint egy hexuózus és profán szépség. Gesztenyészín fűrtet változtatják a színüket, mint a bronz és arany s nedves és rendetlen csigákat képeznek a homloka és a tiszta arca fölött. A nyaka, különösen a fekete nyaka tűnik fel nekem. Ebben a fűtött atmoszférában, a melyben az ember fulladozik és a mely láthatóan és súlyosan betemet minket, ki-

gombolkozott a nyakán és a torkát megvilágítja a fahasábok lángja. Bágyadtan rámosolyogok. A tekintetem bejárja csipőinek bőséget, erőteljes vállát és ebben a romszobában megakad a nyakán, a mely fehér, mint a hajnal.

Az orvos visszajött. Egy ideig hallgatva nézett az ágyra. Mennél tovább nézett, annál jegesebb lett a szívünk. Azt mondta, még az éjjel vége lesz. Visszatette a zsebébe az üvegcset, a mit a kezében tartott. Aztán, bocsánatot kérve, hogy nem maradhat tovább, eltűnt.

Itt maradtunk a haldokló mellett, a ki olyan törekeny, hogy hozzá sem merünk nyúlni s nem is próbálunk szólni hozzá.

Piotné asszony leült egy székre. Keresztbe fonta a karjait, lecsüggesztette a szemét és múlt az idő.

Időnkint formák alakulnak ki az árnyékból az ajtó felől: emberek, a kik lábujjhegyen lépnek be, halkan szólnak hozzánk és eltávoznak.

A haldokló megmozdítja kezeit és lábait. Arca eltorzul. Hőrgés jön ki a torkából, a mely behorpad az álla alatt, mintha valami árnyék feszkelne ott. Elsápadt. Perczről-perczre látni, a mint mind halaványabb lesz a bőr arczcsontjai felett, mint a szemfedő.

A lélekzetét lesve tolongunk körül. A kezünket nyújtjuk feléje, olyan közelről és olyan messziről; nem tudjuk, mit csináljunk.

Nézem Mariet. Letelepedett a kis számolýra, a melyen kidagad dúsan szétomló teste.

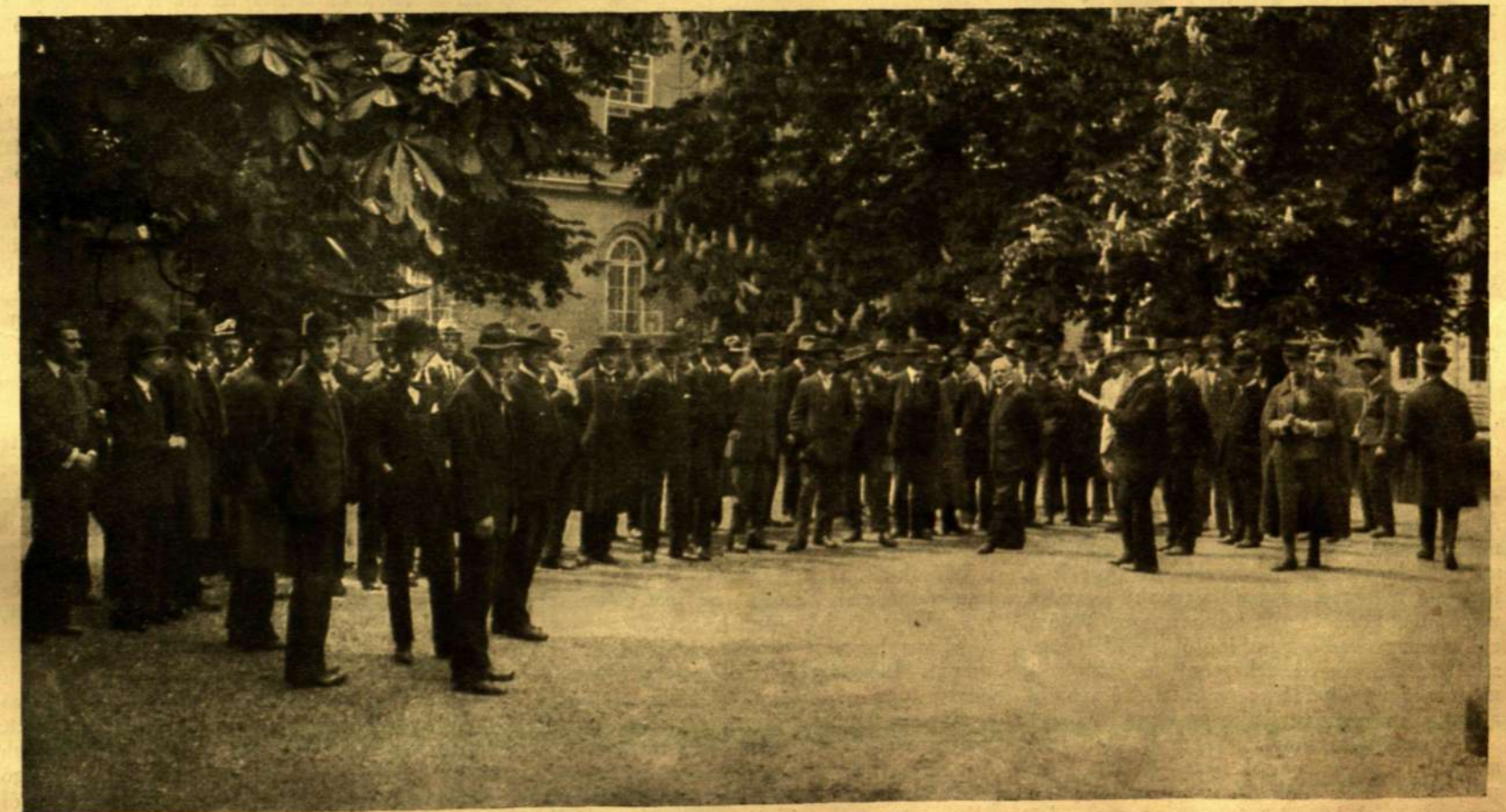
Zsebkendővel a szájában föláll, hogy megigazítsa a párnát. Mikor az ágyra hajol, az egyik térdét fölteszi egy székre. Ez a mozdulat egy pillanatra megmutatja a lábszárát, a mely duzzadt, mint egy szép amphora, a melynek húsa mintha arannyal csillogna át a fekete pamut-harisnya átlátszóságán. Ah, hozzá hajoltam kezdődő fojtott hívással a fölött az ágy fölött, a mely sírú változik.

A tragikus ruha szegélye lehullott, de nem tudom levenni a szememet erről a mély sötétségről. Nézem Mariet, nézem. Nekem, a ki ismertem őt, úgy tűnik fel, mintha csak most fedezném fel.

— Nem hallani már semmit, — mondja az egyik asszony.

— De igen ...

— De nem ... de nem, — ismétli a másik.



NÉVSOROLVASÁS A KÁROLYI-KERTBEN.

## A FRANKLIN-TÁRSULAT MUNKÁS ZÁSZLÓALJÁNAK KIKÉPZÉSI GYAKORLATA.

Ekkor veszem észre Crillon hatalmas hátát, a mint meggömbül. A néném szája lassan kinyílik és táva marad. A szemhéjak fölemelkedtek, a szem megüvegesedett fényének kétharmadát, a mely a szürke csontfoglatból sandít ki. Láttam Crillon vaskos kezét, a mint ráterül a mumifikált kis arcra, lenyomja a szemhéjakat és csukja tartja.

Marie felkiált, mikor erről a mozdulatról észreveszi, hogy a néném meghalt.

Meginog. Odanyujtom neki a kezemet, megfogom, támogatom, átölelem. Elalélva rám támaszkodik; egy pillanatig én tartom gyöngyében a fiatal lány egész súlyát. A ruhája derekának a felső része kikapcsolódott, tántogva kinyílik a nyaka fölött és én meztelenül látom meg, heves remegésében, keblének görbületét.

A teste remeg, az arcát a kezeibe rejtji, majd felém fordítja. Úgy esett, hogy az arcunk összeért és a szájam megízlelte könnyeinek csodás ízét.

A szoba megtelik lamentációval. A panaszzavak zaja állandóvá lesz benne. Egyszerre jobbaratókká vált szomszédok futkossák körül, a kikre nem sok ügyet vetünk.

Ekkor ebben a szent visszavonultságban, a mikor a halál még egészen véres, nem tudom megakadályozni a szívemet, hogy ne dobogjon erős lüktetéssel a fiatal lány felé, a ki leborult, mint a többiek, de a ki uralkodik itt, akaratom ellenére, akarata ellenére, mindennek ellenére. Mély és mérhetetlen mámor mozgat meg. A testem és a belső részem megnő ebben a sötétségben. Ennek a szegény teremtesnek az oldalán, a ki annyira egy volt velem és a ki most esik, esik, az örökkévalóság poklába, a remény egy neme emel föl.

Rá akarom szegezni a figyelmemet az így mozdulatlanására. Végighúzom a kezemet a szememen, hogy ne gondoljak másra, mint az immár védtelen halottra, a ki a földön fekszik, a melybe bele fog sülyedni. De az ujjaimon át, a tekintetem, valami emberfölötti kíváncsiságból hajtvá, eltévednek erre az új nőre, a ki itt kitarult előttem a fájdalom rendetlenségében és a tekintetem nem tudja át elhagyni.

Piatné asszony kicserélte a gyertyákat és egy kendővel felkötötte a halott állat. Bekeretezve ezzel a kendővel, a mely a fej tetején elmerült a szürke hajba, az arcukon, mint egy zöld bronz maszk, hajlott orral és a szemek megüvegesedett vonalával. A térde két csúcsot formál a takaró alatt; a szem végigmérheti a lábszárcsontok sovány pálcikáit és a két lábfej fölemeli a takarót, mint két odavert szög.

Marie lassan távozásra készül. Bekapcsolja a derekát, felölti köpenyét, belerejtézik. Hozzám közeledik és fájdalommal, könnyeit egy pillanatra visszatartva, szótlánul rámosolyog.

Félig felállottam, a kezem a mosolya felé remegett, mintha meg akarná érinteni a multon át és második anyám hamvain át.

Az éjszaka vége felé, mikor már a kihimavadt tűzhely hideget árasztott, az asszonyok egymásután elmentek. Egy óra, két óra, egyedül maradok. Megyek az egyik irányba, megyek a másikba, majd borzongva nézek. A néném nincs többé. Nem maradt belőle más, mint valami zavaros, leverő, földalatti színű dolog és a helye el van pusztítva. Most, ő mellette, egyedül vagyok! Egyedül, megnagyobbodva a gyászomban, sorsa jövőmnek, megzavarodva az új időtől, a mi következik. Aztán elkezd fehéredni az ablak, a melyet szürkévész; a nappal első nyomai, a mikor már hunyorgat a gyertyák fénye.

Végtelenül reszketek a fázástól. A hajnali szürkület mélyén, ennek a szobának a közepén, a hol örök idők óta vagyok, fölkeltem egy asszonynak a képét, a mely a szobát betölti. Egy asszonyt, a mint ott áll a kályha mellett, a hol vidám tűz pattog, felékesítve a bíbor visszfénytől, tüzös piros derékban, aranyos arccsal, a tűzhely felé tárva ki a

kezeit, a melyek átlátszók és szépek, mint a lángok. Az árnyékból nézem át.

A két éjszaka, a mely erre az éjszakára következett, gyászos mozdulatlanysággal telt el a szoba végében, a hol a gyertyalángok reszkető libegése mintha meglevenítette volna a tárgyakat. A két nap alatt különböző foglatosságok szórakoztattak el, előbb kétségbeesetten, majd komoran.

Az utolsó éjszaka kinyitottam a néném ékszeres dobozkáját. Úgy hívtuk: a kis doboz! A commode-szekerényen állott, mindenféle holmik alatt. Találtam itt régimódi topáz-fülbőlőket, egy kicsiny és karcsú arany keresztet, kis lánykori vagy fiatal lánykori holmit, majd selvempapírba csomagolva, mint valami ereklyét, az én gyermekkori fényképetem. És végül egy lap írást, kitépve valami régi iskolai füzetemből, a melyet a nénimnek nem volt szíve teljesen elhajítani, a kopott papírdarabka már átlátszó volt a hajtsaiban és vékony, mint a csipke, s azt az illúziót keltette, hogy olyan becses is, mint a csipke. Ez volt mindaz a kincs, a mit a néném fölhalmozott. Ez az ékszeres dobozka tartalmazta életének szegénységét és a szívének gazdagságát.

A temetés napján esett az eső, csak úgy szakadt. Reggel óta egymás kezébe adták a kilincset a pinceszertű nagy szobánkban az emberek, sőt hajtottak jötték és mentek. A ravatalra-tétel két óra tájban volt. Aztán kivitték a koporsót a folyosóra, a hol a látogatók lábai összehordták a sarat és az esővizet. Vártunk egy késlekedő korszóra, aztán kinyiták az esernyők s a gyász kíséret fekete kanyargással indult el.

Mire kijutottunk a templomból, négy óra körül járt az idő. Az eső nem állott el és patakzott a víz a menet lassú vonulása közben az utcán. Sok volt a virág: a halottas kocsi elég szép látvány volt. Sok volt az ember is; többször is hátrafordultam, hogy lássam. Láttam mindenek fölött Eudo apát, fekete köpönyegében bizczeni a sárban, púposan, mint egy varjú. Marie a nők között ment második felében ennek a menetnek, a melyet a halottas kocsi vont maga után. Megtörtén járt. Nem gondolt másra, csak a gyászunkra. Minden elkomorodott szemem előtt az este csúnyaságában.

A temető tele van sárral a víz fodrai alatt. A lábdobogás csapogó zajja válik. Van ott néhány csupasz, gutaütött fa. Az ég vizenyős és tele van varjúkkal. A koporsót, formátlan emberi alakjával, leemelik a szekérről és eltűnik a frissen ásott földben. Elvonulnak a sír mellett. Marie és az apja mellém állnak. Köszönetet mondok mindenkinek, egyforma hangon. Mind hasonlítanak egymáshoz, tehetetlen mozdulatukkal, szomorú arcukkal, a szavakkal, a melyekre előre elkészülték s a melyeket előttem mondanak és sötétszínű uniformis-ruhájukkal. Senki sem jött el a kastélyból, de ennek dacára sokan vannak és ezek a sokan mind felém tudolnak. Visszanyerem a bátorosságomat. Lucien Gozlan úr közeledik hozzám, úgy szólít meg, hogy „kedves uram”, közli velem a nagybátyjai részvénytárgyalatát s ezalatt mindenki minket néz. Joseph Bonés azt mondja: „kedves barátom” s ettől meg vagyok hatva. Pocard úr azt mondja: „ha idején értesítették volna, mondtam volna néhány szót. Sajnálom...” Mások... Aztán nem látmi mást az esőben, mint csak hátakat, az esőt és az estét. — Vége... Menjünk hát...

Marie hozzám emeli fájdalommal fűrdő arcát. Lány és gyöngéd, boldogtalan, de engem nem szeret...

Rendületlenül tolongva távozunk, a téltől megszénestített fák csontvázai mentén.

Mikor hazaérünk a városnegyedünkbe, az alkonyat már leszálott az utcákra. Hallani, a mint itt-ott Pocard vállalkozásáról beszélnek. Ah, az emberek élnek, hevesen és igekezknek boldogulni.

A kis Antoinette, óvatosan tapogatózva egy nagy falnál, hallgatja, a mint az emberek elmennek mellette. Megáll és néz, ha tudna. Úgy látni bizonytalan és finom alakját, mint egy virágzárát, a szürkületben, melynek része kezd lenni.

— Szegegy kis angyal! — mondja egy nő elmenve mellette.

Nincs mellettem más, mint Marie és apja, mikor a Rampaillo csapszéke mellett megyünk. A férfiak, a kik jelen voltak a gyászszertartáson, eltűnnek, feketén.

Hazaérünk én hozzám. Marie kezét nyújt nekem. Habozunk.

— Gyere be...

Belép. Nézzük a halott szobát. Nedves a padozata és úgy fúj benne a szél, mintha szabad ég alatt volnánk. Mind a ketten könnyezünk. Ő azt mondja:

— Eljövök holnap, rendet csinálni... Holnap... Kezet adunk egymásnak, zavarodottan, a sötétben tapogatózva.

Kissé később zörögtek ajtómon, félénken kopogtak és valami hosszú alak lépett be. Véron volt. Bejött, zavarban van. Rosszul összeszedetted nagy teste úgy mozog, mint egy a levegőben függő zászló. Különös eredeti és sentimentális ember. Soha senki sem vette megának a fáradságot, megtudja hogy, miféle ember. Azzal kezd:

— Kis barátom — izé — (minden harmadik szava ez az izé szócska). Az embernek szüksége lehet pénzre, vagy valami másra. Szüksége lehet pénzre — izé... izé... Anyi a költség... Mondom magamban: majd hozok neki én...

Rám néz és mind azt mondja: izé. Könnyes szemmel rázom meg a kezét. Nincs szükségem pénzre. De jól tudom, hogy soha sem fogom elfelejteni ezt a jószágos, természetfölötti gesztust.

S mikor elment hajladozva, megfélemlítve visszautasításomtól, zavarba hozva nagy lábait és nagy lelke miatt, borzongva leülök egy sarokba s aztán lekuporodom egy másik sarokban, a mely ép oly elhagyatott, úgy érzem, mintha Marie elvitt volna magával mindazt, a mim van. Egyedül vagyok, teljesen egyedül, ő miatta.

#### IV. Mari.

A pad a szürke falhoz támaszkodik, azon a helyen, a hol egy rőzsbokor kapaszkodik fel a falra és a hol az út lekanyarodik a patakhoz. Megmondtam Mariának, hogy jöjjön ide és várak rá az erkélyen.

Mikor hirtelen elhatározással, a bizonytalanság annyi órája után, arra kérem, jöjjön ki hozzám ide, csodálkozva hallgatott. De nem utasított vissza, nem mondott semmit. Emberek jöttek, aztán ő elment. Várom őt, ez után a kérés után.

Lassan megyek a patak partján. Mire visszamegyek a padhoz, valaki már ott ül és trónol az árnyékban. Az arca homályos, de látni fekete ruhája kivágásának szívalakú halvány kivágását és a szoknya sötét kiterjedését. Meghajlik és hallom mely hangját:

— Eljöttem, látod. Én ezt mondom: — Marie!

Leülök mellette. Némák maradunk. Ő itt van egészen. Meg tudom különböztetni arcza, nyaka és keze fehérségét, a ruhája feketesége fölött, egész szépséges mint a beburkolt pénz.

Eddig csak extázist keltő kép volt számomra, a mely azonban külön állt, elkülönítve, a saját életét élvez. Most engem várt, eljött a hívásomra, idehozta magát.

Forró nap volt; a délután végén viharos eső zudult be a világon, később elállott. Még hallani az elkésett cseppeket, a melyek a fal melletti ágról hullanak le. A levegő földszagtól terhes, levelek és virágok szagától és nehéz szélrohamok vonulnak át.

Marie sokkal előbb, egy kámeről, másról. Nem tudom, mit mond, közlembb hajlom hozzá, hogy lássam a száját. Ezt felelem neki:

— Mindig terád gondolkodom.

Hallgatja ezeket a szavakat. Nem szól. A hallgatása megnövekszik, megnövekszik az árnyékban. Még közelebb hajoltam hozzá, olyan közel, hogy éreztem az arczomon lehel-tenének szárnyát és a hallgatása símogat engem.

Aztán, hogy türtöztessem magamat, meggyújtottam egy gyufát, hogy rágyújtok, de nem használom az újjaim végén égő lángot; meglátom Mariet sapadtan, aranszínűen, remegve. Az arczán mosolyt árul el, ezzel a mosolylyal tele látom őt.

A szemem elhomályosodik, a kezem reszket. Szeretném, ha szólna.

— Mondd...

Ivelt nyaka kitarul, fölemeli a fejét, hogy szóljon. Ebben a pillanatban észreveszünk a kezemben levő kis láng lobbanásánál egy a falba metszett feliratot: egy szívet s a szívben két kezdőbetűt: H. S. Ah, ezt a feliratot valamikor én véstem oda, egy este. A kis Heléne akkor itt kuporgott és én azt hittem, imádom őt. Egy pillanatra zavarba jutok az elmúlt és elfelejtett tévedés maradványainak a feltámadásától. Marie nem tudja, hogy él neki, hogy látta e kezdőbetűket, valaki jelenlétének látszatát köztünk s ő nem mer már beszélni.

A mint a gyújtó kialszik, a földre dobom. A lángocska utolsó lobbanása megvilágította szemem számára a szegényes fekete sergeruha szélét, a mely annyira volt látható, hogy még este is fényes egy kissé a fiatal lány cipőjéte. A bokáján lyukas a harisnya és mi mind a ketten megláttuk ezt a lyukat. Marie szegyenkezve szel elrejtini a lábát a szoknya alatt. Én megreszkettem bele, hogy szememmel érinthettem egy kicsit elrejtett húsát, egy kis részét valódi fehérségének.

Szeliden fölkel a szürkületben, végét vetve ennek az első találkozásnak, a mely megváltoztatja sorsunkat.

Hazatérünk. Az árnyék elterjeszkedett mindenfélre körülöttünk, velünk szemben. Kettecskén megyünk az árnyék egymásba kapcsolódó kamráiba. A fal bizonytalanul meg-

világított alján a szememmel követem Marie alakját, a mint hajladozik ruhájában. Az éjben a ruhája is éj: itt van egész valójában. A fülem cseng; himnusz tölti be az egész világot.

Az utcán, a hol nincsenek már járókelők, ő a gyalogjáró szélén megy. Hogy az arczom egy színvonalon legyen az övével, a vízfolyásban megyek mellette s a jeges víz behatol a cipőmbé.

És ezen az estén, örült vágtyól megszállva, olyan diadalérete tölt el a bizonyosságnak, hogy eszembe se jutott a kezét megfogni. A házuk előtt ezt mondtam neki: „Holnap.” Ő azt felelte: „Igen.”

(Folytatás következik.)

## IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Rényi Edit versei. Vékony, finom kiállítású füzetben versek, egészen asszonyi hangon szólnak, az önmagát kitártnak azzal a vágyával, a mely teljesen asszonyi vonás: a férfi, ha teljes közvetlenséggel kitergeti magát, ettől mindig kínos izgalmomba jut, csak az asszonynak telik benne gyönyörteljes izgalmá, a mely sokszor az érzelmi örömmel érintkezik. Az asszony, a ki felfedezi a világot s nyílt vallomást tesz róla: felfedezi a gondolatot, a természetnek a lélekkel való kapcsolatát, a saját viszonyát az élet egészéhez, a szerelmhez, a gyermekéhez, a háborúhoz s főként a művészi formához; ez Rényi Edit poézise. Olyan, mint egy magát nem érző recitativ: a versek, a költői forma váltakozása dacára egymásba folynak, összetartódnak s az egyes verseken belül is a színek, motívumok szinte legázolják egymást, a költő bizonyos asszonyos türelmetlenséggel beszél, nem ér rá megállapodni egy motívummal, azt részletesen kifejtetni, érteke szerint mérlegelni, hidakat építeni közte és a többi motívumok között, mert közben más motívumok rohantak meg a fantáziáját. A tempója rendszerint lelkendezően sebes, a képek szinte szimultán tűnnek fel, egyszerre rajonkint az agyában, s ezért néha zavar is elegyül beléjük. Néha azonban megkapóan új és frissen látott képei vannak, képe, beszéde némely versében oly dúd és közvetlenül előtörő, hogy a szimbólum marad meg a versben tartalomnak. A költőnő, úgy látszik, választóton áll a költői kifejezés kétféle módja között: a szabad,

szabályra pergő, régi értelemben vett vers között. Nyári vers című verse például, sorainak ismétlésével, kezdőpontjába visszatérő hangulati strófa-alkotásával, egész kerek formájával a dal tradícionális formái között mozog, míg az *Enekek éneke*, vagy még inkább a *Fordalom előestéjén* egész szabadon, formakényszer nélkül terjeszkedik el s különösen az utóbbi Walt Witman formaképzésének analógiát idézi emlékezetünkbe. Nekünk legjobban a fiáról írt versei tetszenek, az anyai érzés misztikumát ritkán láttuk oly hangzatos bensőséggel s az asszonyi léleknek oly mely elborulásával kifejezve, mint ebben a három versben.

### Szerkesztői üzenetek.

**Feltámadás.** A régi-módi stambuch-poézis bölcsesége, testetlen és alapában véve gondolat-talan idealizmus, prózába csúszó nyelven.

**Zivatar után.** A szivárvány képét jól alkalmazza, de a végén, mikor megismétli, beleszól a képzavarba s ezzel az egész vers hatástalanná válik.

**A Tiszánál.** A régi hazafias ódák formáival és frázisaival nem lehet az új idők szellemét kifejezni.

### KÉPTALÁNY.



A «Vasárnapi Ujság» 12-ik számában megjelent képtalány megjelítése: Nem jó az ördögöt a falra fésteni.

Szerkesztői iroda: Budapest, IV., Vármezei-u. 11.

**FOGAK**  
Szpecialista fog- és szájbetegségeken.

és teljes fogorvosok  
szájpadlás nélküli,  
a gyökerek eltá-  
volítása fölölleges

**FOG**  
aranytömések, tíz évi jóállással

**FOG**  
kiszélesítették. — Mérsékelt árak.

**Dr. HEGEDŰS JAKAB**  
fogorvos, egyetemi orvos-tanár,  
Első Fővárosi Fogorvos Intézet, Budapest  
VII., Erzsébet-körút 44. sz. I. emelet.

MATTONI-FÉLE  
**GISSHÜBLER**  
természetes  
vényes SAVANYÚVIZ

**MEGJELENT!**  
**A többtermelés könyve**  
vagy  
**A kisgazda tudománya**  
Irta: Alvinczy Mihály.

E könyv a magyar kisgazdának akar utmutatója és vezetője lenni, rámutatva a többtermelés szükségességére és lehetőségére. Tárgyalja az okoszerű gazdálkodás egyes ágait, elsősorban és legkimerítőbben a gazdasági növénytermelés és állattenyésztést. A má terjedelme 512 oldal.

Ára 8 korona.  
Kapható:  
LAMPÉL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai r.-l.-nál,  
Budapest, VI., Andrássy-út 21. és minden könyvkereskedésben.)

**HIRDETÉSEK FELVÉTELNEK**

**BLOCKNER I.**  
HIRDETŐIRODÁBAN  
**IV., SEMMELWEIS-UTCZA 4. SZ.**

**Fiatalos, üde arczbőrt**  
várakozó elő 10 nap alatt és eltávolított minden teinhibát, ugymint mitesszer, pattanás, sárgafolt, ránc, orrvörösség, lilacsos, hervadt, pettyesbűt bőrt, a Dr. Eszperling-féle szőrtő-összer. A kúra egyszerű, otthon véghezvethető, minden feltétlen nélkül. Befejtés után az arc bőre ragyogó szépségben, gyermeki üdőségben és tisztaságban pompázik. I. és II. sz. — Szélesített hely: **BOSS ANTAL**  
Budapest, VIII., József-körút 22. (Főemlék 1.)

**A házi- és kertgazdaság**  
hasznos útmutatói:

A zöldségtermesztés. A zöldségfélék eltarthatása, konzerválása. Irta *Rombay Deszö.* — Ára 1 K 80 f.  
Az aprófogászat tartása és nevelése. Irta *Krolopp Alfréd.* — Ára 3 K 60 f.  
A bogycs gyümölcsök tenyésztése és értékesítési módjai. Irta *Szántó Péter,* átdolgozta *Kuthy Béla.* — Ára 1 K 80 f.  
A kis gyümölcsfák tenyésztése és ápolása — Ára 1 80 f.  
Szőlőművelés a legújabb elvek és tapasztalatok alapján. Irta *Rombay Deszö.* — Ára 3 K 60 f.  
Melegjáró a házikertben. Korai és igen korai konyhakerti vetemények előállítására házilag. Irta *Sávoly Sámuel.* — Ára 1 K 80 f.

Kaphatók és megrendelhetők:  
A Franklin-Társulat (Méhner Vilmos-féle) könyvkiadóhivatalában  
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.

**LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)**  
A főváros első és legregélbi csipke-főzést:  
Gyár és VIII. Baross-u. 85.  
Fiókok:  
II. Fő-utca 27, IV. Eökl-út 6, Keoskeméti-utca 14, V. Harmadosz-utca 4, VI. Teréz-körút 39, Andrássy-út 16, VIII. József-körút 2. Telefon: Jéza. 2-37.

**Hajnövesztő,** amilyen még nem létezett.  
Bővid idő alatt dus haját növeszt és megakadályozza a hajhullást, megóvja a korai csútlást és az ősz hajaknak eredeti színét visszanyer. Egy hónap alatt fényes eredmény. Ára 15 és 20 K. **BOTÁR Z. REGINA** kozmetikai műintézet.  
Budapest, VII., Erzsébet-körút 34. I. em.  
Aranypolás, aranzószítés és villanymasszázs egész nap.

Megjelent a  
**LA HONGRIE REPUBLICAINE**  
(Quatrième année de la Revue Franco Hongroise)  
Előfizetési ár egy évre 40 K, fél évre 20 K.  
Előfizetéseket elfogad a szerkesztőség:  
**Budapest, IV., Semmelweis-u. 4.**  
(Blockner hirdetési iroda) és Szeged, Pallavicini-u. 5.

# Tanuljon tárogatót minden magyar!



A «Wagner»-féle tárogató-iskola nemcsak tárogatóra, hanem kottára is megtanít minden zenekedvelőt vagy kezdőt a legrövidebb időn belül. Úgyes példákkal magyarázza az iskola miként kell kottát olvasni és tárogatózni úgy, hogy tanítóra egyáltalán nincs szükség és mégis gyorsan tanulunk. A «Wagner»-féle tárogató-iskola gyönyörű magyar népdalokat, újabb magyar és régi kurucz dalokat tartalmaz, többek között:

Csillagtényes nyári éjjel,  
Messze mentél, nagyon messze,  
Cserebogár, sárga cserebogár,  
Ha majd egyszer a siromon,  
Vallomás,  
Három hervadt rózsza,  
Fürdik a holdvilág,  
Kék nefelejts,

Ugy még sohasem volt,  
Ocskai brigadéros,  
Hoffmann meséiből,  
Eredeti Rákóczi nóta,  
Bordal a „Bánk bán“-ból,  
Bihari kesergője,  
„Tosca“ operából,  
Zsindelyezik a kaszárnya,

Leszopom a jó bort, stb. stb.

A «Wagner»-féle tárogató-iskola gyönyörű ábrákkal, nagy alakban, finom kivitelben, csekély 6 koronáért kapható minden papír-, könyv- és zeneműkereskedőnél, vagy a kiadónál

# W Á G N E R

országszerte elismert elsőrendű magyar  
hangszer- és beszélőgépek nagyáruháza

## Budapest, VIII., József-körút 15. szám

Vidéki rendelésnél az összeg előre küldendő! Wagner-féle tárogatók 500 koronáig! Árjegyzék 50 fillér bélyeg ellenében bérmentve. Óvás! Figyeljen a «Wagner» névre, hogy máshoz be ne tévedjen.



21. SZÁM. 1919. (66. ÉVFOLYAM.)

SZEPIRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ HETILAP.

BUDAPEST, MÁJUS HÓ 25

Szerkesztési iroda: IV. Vármegye-utca 11.  
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Egyes szám  
ára 1 Kor.

Előfizetési feltételek:

Egészévre — 48.— korona  
Félévre — 24.— korona  
Negyedévre — 12.— korona.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meg-  
állapított viteldíj is eszotolandó.



Goya : Carneval.

A MAGÁNGYŰJTEMÉNYEK KÖZTULAJDONBA VETT MŰKINCSEIBŐL.

